

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Кафедра кримінального процесу факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування**

ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

***ЛЕКЦІЯ ДО ТЕМИ № 3
«Кримінальне провадження щодо
окремої категорії осіб»***

План лекції

- 1. Поняття та процесуальний порядок кримінального провадження щодо окремої категорії осіб:**
  - 1.1. народних депутатів України;**
  - 1.2. суддів Конституційного Суду України, професійних суддів, а також присяжних і народних засідателів на час здійснення ними правосуддя;**
  - 1.3. кандидатів у Президенти України;**
  - 1.4. Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;**
  - 1.5. Голову та інших членів Рахункової палати;**
  - 1.6 депутатів місцевої ради;**
  - 1.7. адвокатів;**
  - 1.8. Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури;**
  - 1.9 Директора та працівників Національного антикорупційного бюро України;**
  - 1.10. членів Національного агентства з питань запобігання корупції.**

Нормативні джерела:

1. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 10.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини / упоряд. С. Г. Туманов. – Харків : Право, 2019. – 952 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 15 вер. 2020 р. : відповідає офіц. тексту. – Харків : Право, 2020. – 374 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України / Науково-практичний коментар В.М. Тертишник – К. «Правова єдність» 2018. – 854 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс / Науково-практичний коментар За заг. ред. Лошицького М. В. – Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2019. – 1271 с.
6. Кримінальний процес : підручник / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за заг. ред.: О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Харків : Право, 2019. – 584 с.
7. Кримінальний процес : навч. посіб. для підгот. до зовніш. незалежн. оцінювання / О. В. Капліна [та ін.] . – Харків : Право, 2019. – 208 с.
8. Мозгова В. Питання вдосконалення застосування до неповнолітніх інституту кримінального провадження на підставі угод./ В.Мозгова, С.Чернов// Вісник прокуратури.- 2015.- №4.- С.92-102.
9. Кримінальний процес : підруч. / Бойко О.П., Гаркуша А.Г., Захарко А.В., Литвинов В.В., Рогальська В.В., Сербін М.М., Солдатенко О.А., Федченко В.М., Черняк Н.П./ кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. – У 2-х ч. Ч. 1. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017 – 337
10. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини / упоряд. С. Г. Туманов. – Харків : Право, 2019. – 952 с.

Вступ

Всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ч. 1, 2 ст. 24 Конституції України). Проте, кримінальний процесуальний закон встановлює особливості провадження щодо окремої категорії осіб (глава 37 КПК).

За вимогами чинного КПК України письмове повідомлення про підозру здійснюється:

- 1) адвокату, депутату місцевої ради, депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільському, селищному, міському голові - Генеральним прокурором України, його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах його повноважень;
- 2) народному депутату України, кандидату у Президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Голові або іншому члену Рахункової палати, прокурору Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Директору або іншому працівнику Національного антикорупційного бюро України, заступникам Генерального прокурора України, члену Національного агентства з питань запобігання корупції - Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України);
- 3) судді Конституційного Суду України, професійному судді, присяжному та народному засідателю на час здійснення ними правосуддя, працівникам Національного антикорупційного бюро України - Генеральним прокурором України або його заступником;
- 4) Генеральному прокурору України - заступником Генерального прокурора України (ст. 481 КПК).

Особливий порядок кримінального провадження та визначена недоторканість зазначеної категорії осіб, викликана перш за все

їх особливим офіційним статусом пов'язаним із призначенням чи обранням на певну посаду і створенням для такої особи особливого правового режиму за рахунок додаткових прав та обов'язків. Застосування особливого порядку кримінального провадження, означає, що стосовно осіб, указаних у переліку, кримінальне провадження загалом здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК, із врахуванням низки особливостей (особливих процедур) щодо повідомлення про підозру, затримання, обрання запобіжного заходу, обшуку, огляду особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують права та свободи.

Особливості кримінального провадження відносно народних депутатів

їх особливим офіційним статусом пов'язаним із призначенням чи обранням на певну посаду і створенням для такої особи особливого правового режиму за рахунок додаткових прав та обов'язків.

Застосування особливого порядку кримінального провадження, означає, що стосовно осіб, указаних у переліку, кримінальне провадження загалом здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК, із врахуванням низки особливостей (особливих процедур) щодо повідомлення про підозру, затримання, обрання запобіжного заходу, обшуку, огляду особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій, що обмежують права та свободи.

Особливості порядку притягнення народного депутата України до відповідальності

Відповідно до пункту 21 Постанови Верховної Ради України № 22-VIII від 4 грудня 2014 року «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання» надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України відноситься до предмету віддання Комітету з питань Регламенту та організації роботи Верховної Ради України. А тому, перш ніж потрапити на розгляд до Верховної Ради, подання Генерального прокурора України (виконуючого обов'язки Генерального прокурора України) про притягнення до кримінальної відповідальності, затримання, арешт народного депутата України розглядається у зазначеному комітеті.

Засідання комітету є повноважним, якщо на ньому присутні більше половини від затвердженого Верховною Радою України складу його членів, крім випадків, зазначених у Регламенті Верховної Ради України. Засідання комітету проводяться відкрито і гласно, крім випадків, коли за рішенням комітету проводиться закрите засідання. На відкритих засіданнях комітету присутні на засіданнях особи мають право здійснювати звукозапис, кіно-, фото- і відеозйомку, трансляцію засідань по радіо і телебаченню, онлайн трансляцію в мережі Інтернет та/або інших мережах передачі даних у спосіб, що не заважає проведенню засідань комітету. (ст. 44 Закону Про комітети Верховної Ради України).

Порядок розгляду питань про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності судді Конституційного Суду України

затримання чи арешт судді Конституційного суду України, судді суду загальної юрисдикції визначено главою 35 Закону «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10 лютого 2010 року і є аналогічним наданню згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата України, з тією лише відмінністю, що попередньо таке подання вноситься до Комітету Верховної Ради України з Питань правової політики та правосуддя (п. 19 Додатку до Постанови Верховної Ради України № 22-VIII від 4 грудня 2014 року «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання») і вноситься таке подання не Генеральним прокурором України, а Головою Верховного Суду України (ч. 2 ст. 218 Закону «Про Регламент Верховної Ради України»). А, по закінченню розгляду подання комітет свій висновок направляє до Верховної Ради України де за аналогічною (щодо народного депутата України) процедурою, і у ті ж самі строки розглядається питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт судді Конституційного суду України, судді суду загальної юрисдикції, але вже за участю Голови Верховного Суду України та осіб щодо яких розглядається таке подання, а саме, судді Конституційного суду України чи судді суду загальної юрисдикції (ч. 2 ч. 3 ст. 221 Закону «Про Регламент Верховної Ради України»).

Особливий порядок кримінального провадження стосовно професійних суддів також

гарантується Конституцією і визначений законами України (ст. 126 Конституції). Згідно статті 49 Закону України № 1402-VIII 2 червня 2016 року «Про Судоустрій і статус суддів», суддя є недоторканим.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:

- 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;
- 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Крім того, суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у частині другій ст. 49 цього закону.

Виходячи з положень Закону України

№ 474-XIV від 5 березня 1999 року «Про вибори Президента України» зі змінами та доповненнями на 23.12.2015 року кандидатом у президенти України є особа, висунута як кандидат на пост Президента України, які мають право голосу, що реалізується через політичні партії та їх виборчі блоки (ст. 47 Закону) або шляхом само висування (ст. 48 Закону) та зареєстрована у встановленому законом порядку. Офіційного статусу кандидата на пост глави держави, особа набуває після реєстрації Центральною виборчою комісією (ЦВК) (порядок реєстрації визначено ст. 51 Закону).

Випадки припинення його повноважень вказані у статті дев'ятій Закону, ними є:

- 1) відмова його від подальшого виконання обов'язків шляхом подання заяви про складення своїх повноважень;
- 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання особи, яка обіймає посаду Уповноваженого, безвісно відсутньою або про оголошення її померлою;
- 4) складення присяги новообраним Уповноваженим;
- 5) смерті особи, яка обіймає посаду Уповноваженого.

Повідомлення про підозру

у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому лише Генеральним прокурором України (ст. 20 Закону). Вимога, що повідомлення про підозру Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини здійснюється Генеральним прокурором України

Голова, інший член Рахункової палати до закінчення строку його повноважень звільняється з посади Верховною Радою України у разі:

- 1) подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням;
  - 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
  - 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я протягом чотирьох місяців підряд;
  - 4) припинення громадянства України, наявності (набуття) громадянства іншої держави або виїзду на постійне місце проживання за межі України;
  - 5) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначеними Законом України "Про запобігання корупції", що встановлено рішенням суду, яке набрало законної сили;
  - 6) набрання законної сили рішенням суду про притягнення його до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, встановлених Законом України "Про запобігання корупції";
  - 7) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього.
- Повноваження Голови, іншого члена Рахункової палати припиняються у разі набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання безвісно відсутнім чи оголошення померлим, а також у разі його смерті.

Відповідно до статті 5 Закону повноваження депутата місцевої ради припиняються достроково за наявності перелічених підстав, засвідчених офіційними документами, без прийняття рішення відповідної ради у разі:

- 1) його відкликання виборцями у встановленому цим Законом порядку;
- 2) припинення його громадянства України або виїзду на постійне проживання за межі України;
- 3) обрання або призначення його на посаду, зайняття якої згідно з Конституцією України і законом не сумісне з виконанням депутатських повноважень;
- 4) обрання його депутатом іншої місцевої ради;
- 5) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до позбавлення волі, або набрання законної сили рішенням суду, яким його притягнуто до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, та застосовано покарання або накладено стягнення у виді позбавлення права займати посади або займатися діяльністю, що пов'язані з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- 7) його смерті.

Крім того, повноваження депутата місцевої ради можуть припинятися достроково також за рішенням відповідної ради у зв'язку:

- 1) з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, за яким його засуджено до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі;
- 2) з особистою заявою депутата місцевої ради про складення ним депутатських повноважень. Статтею 31 вказаного Закону регламентуються і особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої радою

Так, повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради може бути здійснено відповідно Генеральним прокурором України, заступником Генерального прокурора України, керівником відповідної регіональної прокуратури. Прокурор, який здійснив повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня повідомлення про підозру. А суд, який обрав запобіжний захід стосовно депутата місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня застосування запобіжного заходу.

Відповідно до ст. 6 Закону України № 5076-УІ від 5 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зі змінами та доповненнями на 02.06.2016 року визначено

що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Згідно ст. 11 Закону особа, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, не пізніше тридцяти днів з дня прийняття цього рішення складає перед радою адвокатів регіону присягу адвоката України.

Гарантії діяльності адвоката.

регламентуються, згідно зі ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є:

- 1) забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;
- 2) забороняється вимагати від адвоката, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею.

З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;

- 3) проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

- 4) забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності; 12) орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону;

- 5) повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя;

- 6) забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом.

*Відповідно до п. 3 ст. 131-1 Конституції України
прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор*

якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України. Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль. Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених цією Конституцією та законом.

Згідно ст. 42 Закону України «Про прокуратуру»

№ 1697-УП від 14 жовтня 2014 року зі змінами та доповненнями на 02.06.2016 року Генеральний прокурор України звільняється з адміністративної посади Президентом України за згодою Верховної Ради України:

- 1) у зв'язку з поданням заяви про дострокове припинення повноважень на адміністративній посаді за власним бажанням;
- 2) на підставі подання Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів або Вищої ради юстиції.

Повноваження Генерального прокурора України на адміністративній посаді припиняються в разі:

- 1) висловлення Верховною Радою України недовіри Генеральному прокурору України, що має наслідком його відставку з цієї адміністративної посади;
- 2) закінчення строку перебування на посаді Генерального прокурора України. Звільнення Генерального прокурора України з адміністративної посади або припинення повноважень Генерального прокурора України на адміністративній посаді не припиняє його повноважень прокурора.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-УП від 14 жовтня 2014 року керівництво діяльністю Національного бюро здійснює його Директор, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України в порядку, визначеному цим Законом.

Директор Національного антикорупційного бюро звільняється з посади в разі:

- 1) подання письмової заяви про припинення повноважень за власним бажанням;
- 2) призначення чи обрання на іншу посаду за його згодою;
- 3) досягнення шістдесяти п'яти років;
- 4) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я відповідно до висновку медичної комісії, що створюється за рішенням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;
- 5) набрання законної сили рішенням суду про визнання його недієздатним або обмеження його цивільної дієздатності, визнання його безвісно відсутнім чи оголошення його померлим;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно нього;
- 7) припинення його громадянства України або виїзду на постійне місце проживання за межі України;
- 8) невідповідності обмеженням щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, передбаченими Законом України "Про запобігання корупції", встановленим рішенням суду, що набрало законної сили;
- 9) невчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- 10) набуття громадянства іншої держави;
- 11) наявності висновку комісії з проведення незалежної оцінки (аудиту) діяльності Національного бюро, передбаченої статтею 26 цього Закону, про неефективність діяльності Національного бюро та неналежне виконання обов'язків його Директором